

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ
КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРАВОСУДДЯ

В И С Н О В О К

щодо проекту Закону про внесення змін до статті 167 Кримінального кодексу України щодо зловживання опікунськими правами (реєстр. № 8305 від 19 квітня 2018 року)

Комітет з питань правової політики та правосуддя на засіданні 17 січня 2019 року (протокол № 76) розглянув на відповідність Конституції України проект Закону про внесення змін до статті 167 Кримінального кодексу України щодо зловживання опікунськими правами (реєстр. № 8305 від 19 квітня 2018 року), поданий народними депутатами України Котвіцьким І.О. та Безбахом Я.Я. (далі – Законопроект).

Згідно з пояснювальною запискою Законопроект спрямований на захист прав та законних інтересів осіб, над якими встановлено опіку або піклування.

Для досягнення мети авторами пропонується в частині першій статті 167 Кримінального кодексу України уточнити, що використання опіки чи піклування на шкоду підопічному – це зайняття або використання житла чи його частини, привласнення або розтрата коштів підопічного тощо, а також збільшити розмір штрафу за вказані діяння із ста – трьохсот до двохсот – п'ятисот неоподаткованих мінімумів доходів громадян. Водночас Законопроектом передбачається доповнити вказану статтю частинами другою та третьою, де передбачити обтяжуючі та особливо обтяжуючі кримінальну відповідальність обставини залежно від виду та розміру суспільно небезпечних наслідків, що спричинені злочином, а також приміткою, в якій конкретизується, що мається на увазі під великим та особливо великим розміром заподіяної майнової шкоди в даному випадку.

Вирішуючи питання про відповідність Законопроекту положенням Конституції України, Комітет виходить з такого.

В Основному Законі України зазначається, що Україна є демократичною, соціальною, правовою державою (стаття 1), у якій людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю; права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; держава відповідає перед людиною за

свою діяльність; утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави правовою державою (стаття 3), органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України (частина друга статті 6), закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (частина друга статті 8), органи державної влади зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (частина друга статті 19).

У демократичній правовій державі особливу увагу має бути приділено соціально вразливим категоріям осіб. До них належать, зокрема, особи, що з певних причин не можуть самостійно здійснювати свої права та обов'язки.

Так, Конституційний Суд України у Рішенні від 1 червня 2016 року № 2-рп/2016 зауважив, що недієздатні особи є особливою категорією людей (фізичних осіб), які внаслідок хронічного, стійкого психічного розладу тимчасово або постійно не можуть самостійно на власний розсуд реалізовувати майнові та особисті немайнові права, виконувати обов'язки й нести юридичну відповідальність за свої діяння. Недієздатним особам мають надаватися правові можливості для реалізації та захисту їх прав і свобод (абзац третій підпункту 2.2 пункту 2 мотивувальної частини).

Одним із засобів забезпечення прав та законних інтересів соціально вразливих осіб вважається, зокрема, встановлення опіки або піклування.

Як визначено Цивільним кодексом України (стаття 55) опіка та піклування встановлюються з метою забезпечення особистих немайнових і майнових прав та інтересів малолітніх, неповнолітніх осіб, а також повнолітніх осіб, які за станом здоров'я не можуть самостійно здійснювати свої права і виконувати обов'язки.

В даному випадку держава наділяє громадян, які заявили про можливість надати допомогу іншим особам, відповідними повноваженнями, однак окремі громадяни використовують надані їм можливості на свою користь та всупереч інтересам підопічних осіб.

У зв'язку з цим в умовах недостатності засобів забезпечення реалізації прав дітей, інвалідів та інших осіб, що потребують опіки та піклування, особливо важливим стає правове забезпечення та посилення захисту таких осіб від суспільно небезпечних посягань. Протидія указаним посяганням необхідна не лише шляхом передбачення певних механізмів особистого захисту на рівні регулятивного законодавства, а й шляхом встановлення кримінальної відповідальності за такі дії, зокрема за зловживання опікунськими правами.

При цьому, відповідно до статті 1 Кримінального кодексу України (далі – Кодекс) одними з основних його завдань є правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, а також запобігання злочинам; для здійснення цього завдання Кодекс визначає, які суспільно небезпечні діяння є злочинами та які покарання застосовуються до осіб, що їх вчинили.

До того ж, згідно з частинами третьою, четвертою статті 3 Кодексу злочинність діяння, а також його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки цим кодексом, а застосування закону про кримінальну відповідальність за аналогією заборонено.

Статтею 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод проголошено, що кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права.

Приймаючи рішення у справі «Кривіцька та Кривіцький проти України» (*Kryvitska and Kryvitskyu v. Ukraine*) Європейський суд з прав людини наголосив, що втрата житла є найбільш крайньою формою втручання у право на повагу до житла (рішення від 2 грудня 2010 року, пункт 41).

Водночас Суд зазначив, що концепція «житла» має першочергове значення для особистості людини, самовизначення, фізичної та моральної цілісності, підтримки взаємовідносин з іншими, усталеного та безпечного місця в суспільстві (рішення від 27 травня 2004 року у справі «Коннорс проти Сполученого Королівства» (*Connors v. the United Kingdom*), пункт 82).

Крім того, Конвенція про права дитини (частина друга статті 3) зобов'язує держав-учасниць забезпечити дитині такий захист і піклування, які необхідні для її благополуччя, беручи до уваги права й обов'язки її батьків, опікунів чи інших осіб, які відповідають за неї за законом, і з цією метою вживають всіх відповідних законодавчих і адміністративних заходів (частина друга статті 3).

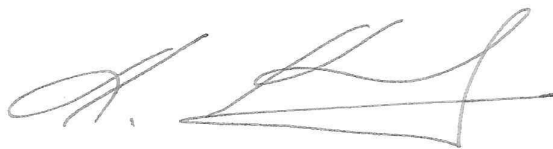
Конвенцією про права осіб з інвалідністю передбачено, що держави-учасниці вживають усіх належних і ефективних заходів для забезпечення рівних прав осіб з інвалідністю на володіння майном, на управління власними фінансовими справами, а також забезпечують, щоб особи з інвалідністю не позбавлялися довільно свого майна (частина п'ята статті 12).

За Основним Законом України (пункти 1, 22 частини першої статті 92) права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод, а також діяння, які є злочинами, та відповідальність за них визначається виключно законами. Прийняття законів Конституція України відносить до повноважень Верховної Ради України як єдиного органу законодавчої влади в Україні (стаття 75, пункт 3 частини першої статті 85).

Конституційний Суд України у Рішенні від 30 травня 2001 року № 7-рп/2001 зазначив, що за своїм змістом пункт 22 частини першої статті 92 Конституції України спрямований не на встановлення переліку видів юридичної відповідальності. Ним визначено, що виключно законами України мають врегульовуватись, зокрема, підстави кримінальної відповідальності - діяння, які є злочинами, та відповідальність за них. У такий спосіб Конституція України заборонила врегульовувати зазначені питання підзаконними нормативно-правовими актами та встановила, що лише Верховна Рада України у відповідному законі має право визначати, яке правопорушення визнається, злочином, та міру відповідальності за нього (абзац 7 пункту 2 мотивувальної частини).

Враховуючи викладене, Комітет дійшов висновку, що проект Закону про внесення змін до статті 167 Кримінального кодексу України щодо зловживання опікунськими правами (реєстр. № 8305 від 19 квітня 2018 року), поданий народними депутатами України Котвіцьким І.О. та Безбахом Я.Я., не суперечить положенням Конституції України.

Голова Комітету

A handwritten signature in black ink, consisting of several fluid, overlapping strokes that form a stylized representation of the name R.P. Knyazevich.

Р.П. КНЯЗЕВИЧ